

ERMITANS JERÒNIMS I CARLES I

JAUME AYMAR i RAGOLTA

La vinculació de l'emperador Carles I a l'orde jerònim és coneguda i divulgada.⁽¹⁾ Ho és menys la relació concreta del Cèsar amb alguns frares jerònims, així com la incidència que tingueren en la trajectòria espiritual de l'emperador, àdhuc en les seves accions de govern. En l'escaïença del cinquè centenari del naixement de Carles I, oferim algunes dades sobre dos frares jerònims del segle XVI: el gironí fra Mateu Blanc i el genovès fra Damiano Marruffo (Damià Marruff). Tots dos professors del monestir de Sant Jeroni de la Murtra (Badalona), van tractar l'emperador i, en la seva condició d'ermitans, apareixen relacionats amb el Baix Empordà, el primer de manera menys clara i el segon, més evident.

FRA MATEU BLANC

Fra Mateu Blanc va néixer a Riudarenes (la Selva), vers el 1498.⁽²⁾ Segons que va declarar un seu germà de sang, des d'abans de deu anys acostumava a llevar-se de nit, a pregar i a dormir a terra. Quan la seva mare el renyava per por que emmalaltís, ell responia: «mare, jo he de ser

(1) Per a la biografia de Carles I hem seguit la de l'estudiós M. FERNÁNDEZ ALVAREZ, *Carlos V, el César y el hombre*, Madrid, 1999, amb abundant bibliografia.

(2) Per a la vida de fra Mateu Blanc ens basem en la biografia de J. DE SIGÜENZA, *Historia de la Orden de San Jerónimo*, Madrid, 1600 i en la crònica dels priors que es troba a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, Monacals d'Hisenda, reg. 2516, i que, per raó de brevetat, citem ACA i el nombre de la pàgina. Ambdós relats presenten importants divergències. Per exemple, segons el cronista dels priors sabem que fra Blanc va professar el 1518. El P. Sigüenza diu que, en professar, tenia vint anys. Així doncs, hauria nascut el 1498. No obstant això, el mateix Sigüenza afirma que, en morir, fra Blanc tenia vuitanta-cinc anys. En canvi segons el cronista, va morir en el trienni de 1554-1557, és a dir uns trenta-nou anys després d'haver professat. Algun s'allunya de la veritat.

El claustre de Sant Jeroni (segona meitat del segle XV) amb l'original brollador central construït el 1501 i l'arbust de la murtra que dona nom al monestir.

frare al servei de Nostre Senyor i cal que des d'ara m'exerciti perquè ho pugui suportar quan sigui vell». Mateu va estudiar gramàtica i d'altres disciplines. El 1518, als vint anys, prengué l'hàbit al monestir de Sant Jeroni de la Murtra⁽³⁾ de mans del prior fra Pere Benejam.⁽⁴⁾

Poc després, la Setmana Santa de 1519, fra Mateu va ser testimoni d'un fet històric d'excepció: Carles d'Habsburg, acompanyat d'un lluit seguici, es va presentar al monestir de la Murtra.⁽⁵⁾ El futur emperador ja ostentava el collar de l'Orde del Toisó d'Or, un capítol general del qual acabava de presidir en el cor de la Catedral de Barcelona. En aquella visita, Carles va confirmar al prior, fra Pere Benejam⁽⁶⁾, tots els privilegis i les mercès que els seus avantpassats havien atorgat al cenobi. Carles es va hostatjar a la infermeria del monestir i el seu seguici, a les tres cambres de l'hostaleria de baix i a les cel·les que miraven a la part de l'hort i del refector. Els frares es van haver de recollir al dormidor i a d'altres racons de la casa. L'emperador, agraït pel bon acolliment de la comunitat, va fer un donatiu de 500 ducats mercès al qual es van poder construir les cel·les del costat del claustre que miren a mar, és a dir les de la façana principal.⁽⁷⁾ Carles va tornar a la Murtra els dies 3 i 4 d'octubre d'aquell mateix any.⁽⁸⁾

(3) ACA 2516, p. 196

(4) ACA, 2516, p. 162. Sobre fra Benejam, vg. SIGÜENZA, *op. cit.*, p. 498-501.

(5) ACA, 162.

(6) SIGÜENZA, p.498.

(7) ACA, 163.

(8) M. DE FORONDA Y AGUILERA, *Estancias y viajes del Emperador Carlos V.* Madrid, 1914.

Façana principal de Sant Jeroni de la Murtra amb les cel·les que miren a mar construïdes el 1519 mercès al donatiu de l'Emperador Carles I. (Arxiu del Monestir)

La matinada del 13 de juny de 1527, els pirates assaltaren per sorpresa Badalona. Hom veié morir molts dels seus habitants i 30 dones i infants foren emportats captius per a ésser venuts com a esclaus al mercat d'Alger. Entre els badalonins assassinats hi havia Bernat Muntells, sabater, que havia disposat en el seu testament que li fessin totes les exèquies en el monestir de Sant Jeroni de la Murtra i que, per a aquesta comesa, deixà 10 lliures i 14 sous. La tràgica notícia va arribar als frares de la Murtra.⁽⁹⁾

ESTADA A SANTA ENGRÀCIA DE SARAGOSSA

El 1530, fra Mateu Blanc fou elegit vicari de la comunitat de la Murtra, succeïa fra Gaspar Fonte Arnao, que acabava de morir. El prior era aleshores fra Jaume Roqueta, fill de Sant Feliu de Guíxols. El cronista dels priors descriu fra Mateu com a «persona de gran bondat i santedat y zelos de la honra de Déu i de la observança de la religió y molt amich de soledat y silenci perpetuo».⁽¹⁰⁾ I explica que, perquè pogués guardar aquest silenci amb més rigor, prèviament: «se avia procurat una llicencia (...) per estar hosta en lo convent de Santa Engràcia de Çaragoça casa molt observant y religiosa⁽¹¹⁾, y allí estigué algun temps ab tanta recollecció y silenci perpetuo que he entenguerem los religiosos de aquell convent que no era anat alla per paseejar ni per regalar si no per fer una vida heremitica estant en un convent de que li tenien una santa enveja y els causa desitj formosíssim de imitarlo (...) digue un religioso: "o que buen frayle es este"

(9) J.M. CUYÁS, *Història de Badalona*, vol. V, p. 22.

(10) ACA, p. 190

(11) F.PASTOR-L.BUSH-J.ONRUBIA, *Guía bibliográfica de la Orden de San Jerónimo y sus monasterios. Fundación Universitaria Española-Universidad pontificia de Salamanca*, Madrid, 1997, pp. 168-172. "También merece citarse otro testigo de excepción de esta proyección de Santa Engracia que es Adriano de Utrech, preceptor de Carlos I y nombrado papa el 2/01/1522", cf. Javier CIA, "Condicionantes religiosos e históricos en el origen del monasterio jerónimo de Santa Engracia de Zaragoza", a *La Orden de San Jerónimo y sus monasterios*. Instituto Escorialense de investigaciones históricas y artísticas, 1999, pp. 1087-1095.

respongue un altre: "calle padre, que los buenos frailes en su casa estan" (...) ohí aquest dialogo lo pare fray Mateu Blanch i feu-li tal impressio que des de aquella hora determina de tornarsen a esta casa».⁽¹²⁾

PRIOR DE LA MURTRA

El 14 de febrer del 1532, fra Mateu va ser elegit prior de la Murtra. L'elecció fou feta ràpidament perquè no havia passat sinó un dia de la vacació del priorat de fra Jaume Roqueta. L'endemà, a les deu del matí, abans de dinar, fra Blanc fou confirmat en el càrrec. El cronista escriu que fra Mateu va acceptar la nova responsabilitat «ab gran sentiment, llançant llàgrimes de sos ulls» perquè «havia de perdre la quietud y sosego de sa celda que ell tant amava, i la dolçura, i suavitat de la contemplació de aquell unum est necessarium...». El bon frare sentia que havia «de carregar sobre les espalles una creu tan pesada i tan contraria a sa humor i condició», però a la fi: «encomanant-se a Déu i considerant que aquella devia ser la voluntat sua, se llança en ses mans, confiant que puix ell lo havia posat en lo offici li donaria los medis més a proposit i efficaces perquè fos servit».

El cronista descriu també que, aleshores: «prengué uns quaderns y un llibre que ell se avia conservat per a sos Exercicis Espirituals entre setmana (...) y els tanca dins son calaix del scriptori i digué: vosaltres descansareu ara y yo treballaré, puix Nostre Senyor ho vol així. Dexà sos propis gustos per donarse a Nostre Senyor en lo Offici que li havia donat».⁽¹³⁾

De vicari del convent elegiren «el bon vell lo pare fra Jaume Roqueta» que en aquell temps ja tenia més cinquanta anys d'hàbit i era molt experimentat perquè havia estat nou anys de prior i sis de vicari de la Murtra i tres anys prior i altres tres vicari de la Vall d'Hebron.⁽¹⁴⁾ De procurador van elegir fra Josa que en el trienni anterior era de molta confiança en els negocis que estaven al seu càrrec i tenia dinou anys d'hàbit. De caixer, fra Miquel Stela i de vicari i diputat, el pare fra Bernardí Jaume, ambdós ancians i tots dos amb cinquanta anys d'hàbit.⁽¹⁵⁾

En temps del priorat de fra Mateu, van entrar nous frares al monestir de la Murtra, concretament «donà lo hàbit de nostra santa religió» a sis: a fra Joan Fonoll, a fra Berenguer Genovés —que hagué de deixar l'orde, perquè tenia la mare molt pobra i molt vella i va passar al clergat diocesà, essent vicari de Sant Pere de les Puel·les de Barcelona—, a fra Gabriel Sumes —germà d' Andreu, després prior—, a fra Saturní Castelló i a dos

(12) ACA, 190

(13) ACA, 2516, p. 195.

(14) Fra Roqueta fou prior de la Murtra de 1508 a 1511; de 1514 a 1517 i de 1529 a 1532, ACA, p. 519.

(15) *Ibid.*

Ruïnes de l'església conventual de la Murtra ampliada en temps de fra Mateu Blanc i destruïda el 1835. (Arxiu del Monestir)

germans llocs: fra Joan Guillellm i fra Gabriel Torner.

CONSTRUCCIÓ DE L'ESGLÉSIA CONVENTUAL

Quan feia només tres setmanes que fra Mateu havia estat confirmat en el càrrec, el 5 de març del 1532, va convocar el capítol en el qual va proposar de reprendre les obres de l'església conventual que havien restat paratitzades. Els frares s'avingueren a continuar-les i a encarregar la seva direcció al mestre d'esglésies Tomàs Bersa.⁽¹⁶⁾ Bersa, era habitant de la vila de Palamós, on el trobem citat el 1521, juntament amb Joan Prats, subscriuint una concòrdia amb

els mestres Antoni i Ramon Fronyac del lloc d'Eynar de Carsí (França) sobre la construcció de l'església de Santa Maria d'aquesta vila.⁽¹⁷⁾ Podríem preguntar-nos què va portar fra Mateu a elegir Bersa per acabar l'església de la Murtra i si va intervenir en l'elecció l'ermità jeroni de Palamós fra Damià Marruf, del qual parlarem més endavant.

La capçalera de l'església de la Murtra ja estava enllestida, però havien quedat pendents els trams de les capelles dels Set Goigs, la de Nostra Senyora i el cor. Bersa va realitzar aquestes obres, es va comprometre de fer un gran rosetó de pedra picada de Montjuïc i un gran arc i també a apujar la teulada de la capçalera set pams, tot pel preu de 187 ducats i mig, equivalents a 225 lliures. El monestir, per la seva banda, es compro-

(16) El cognom d'aquest mestre de cases o d'esglésies apareix també com *Barsa*, *Berça*, *Bersan* o *Barzan*, segons els documents. Aquesta fluctuació del cognom em fa pensar que potser era estranger, concretament francès o borgonyó, i que pel desconeixement de la pronúncia l'escriuà vacil·lós. Bersa era l'autor del campanar i del pati dels tarongers del Palau de la Generalitat, dels Estudis Generals de Barcelona i de les esglésies de Dosrius i de Palamós entre d'altres obres. Vg. J. GARRIGA, *L'època del Renaixement a Història de l'Art Català*, vol. IV, Barcelona, 1986. P. TRIJUEQUE, *L'església parroquial de Santa Maria de Palamós, Estudis del Baix Empordà*, vol. 12 (1993), p. 107-145.

(17) TRIJUEQUE, 113.

La infermeria de Sant Jeroni de la Murtra on es va hostatjar Carles I (Arxiu del Monestir)

metia a fornir els materials (rajoles, calç i morter).⁽¹⁸⁾ Bersa també va pujar el campanar de Sant Jeroni i hi col·locà un rellotge.⁽¹⁹⁾

L'ÀNIMA EN PENA

Segons el P. Sigüenza, quan era prior fra Blanc, una nit, al claustre de Sant Jeroni, ell i fra Pere Alsina van tenir l'aparició de l'espectre d'un frare de la Vall d'Hebron. L'espectre demanava perdó a fra Alsina d'alguna falta que havia comès en temps del seu priorat a la Vall d'Hebron. Segons el relat, Alsina el va perdonar tenint Blanc per testimoni. Poca estona després, un emissari de la Vall d'Hebron va portar a la Murtra la notícia de la mort d'aquest frare per tal que, com era costum, ambdues comunitats li fessin sufragis. El fet va ser tingut per prodigis.⁽²⁰⁾

FRA MATEU I L'EMPERADOR

Fra Mateu era el prior de la Murtra la Setmana Santa de 1535, quan l'emperador Carles I va pujar novament al monestir a preparar en secret

(18) ACA. 2516, p. 197.

(19) «Alçà lo campanar una llanterna més alt del que estava, que costa molts rals que sols de las teulas envernissadas se pagaren a mestre Mates quatorse lliures y setse sous, y per daurar lo pom y bandera del campanar o lo panell, tres lliures dotze sous mes. Sense estas obras feu lo pare Prior un relotge que sols la campana de les hores costà deu lliures y lo relotge quinze». J.M. CUYÁS, *Resumen histórico de San Jerónimo de la Murtra*, Badalona, 1975. El campanario.

(20) J.FONT i CUSSÓ, «Fray Pedro y el alma en pena», *Butlletí del Centre Excursionista de Badalona*, 1958 62 articles, Badalona, 1980 pp. 190-192.

la campanya de Tuníssia de la qual s'havia apoderat Barba-rossa.⁽²¹⁾ La primera vegada que Carles havia conegut fra Mateu era un profés recent, ara era el germà gran de la comunitat. És molt versemblant que Carles demanés consell al prior, sobretot tenint present que les seves estades al monestir van sovintejar durant un mes. En aquell any encara no estava construïda ni l'Obra Nova, ni l'hostatgeria, ni la torre de defensa, amb la qual cosa el més versemblant és que l'emperador s'allotjés novament a la infermeria. A més, aquesta empresa va tenir tot un aire de croada.⁽²²⁾ Carles va voler que en les senyeres i estandards de la campanya hi hagués brodat un Sant Crist. Convé recordar que una imatge del Sant Crist, altament privilegiada, era també una de les principals advocacions del monestir de la Murtra.⁽²³⁾

La campanya per a la submissió de Barba-rossa ha quedat reflectida en una sèrie de tapissos de Guillem Pannemaker, sobre dibuixos de Joan Vermayen, avui conservats a l'Alcàsser de Sevilla. Un d'ells, el més reproduït, representa la sortida de Barcelona de les galeres de l'expedició. L'escena sembla presa des de l'indret de Sant Jeroni. La flota imperial, comandada per l'almirall Andrea Dòria, és a la desembocadura del Besòs, a l'esquerra de la composició. Al fons, és ben visible la muntanya de Montserrat. En el centre, a mà esquerra, es veu un arbre i a sota, asseguts darrere d'una taula, l'emperador i un frare jeroni.

Durant aquelles visites al monestir, Carles, veient que l'església monàstica encara s'estava construint, lliurà a la comunitat 100 escuts que s'aplicaren a l'obra de la volta i a bona part del cor, per això a les claus de volta hi havia esculpides l'àliga imperial bicèfala.⁽²⁴⁾

PRIOR DE LA VALL D'HEBRON

Segons el P. Sigüenza, quan ja arribava el final del segon trienni de priorat de fra Mateu Blanc (és a dir, el 1538) els frares de la Vall d'Hebron

(21) J.M.CUYÁS, «Carlos I en el monasterio de San Jerónimo de la Murtra. En el que se gestó la conquista de Túnez». *Revista de Badalona* (13/12/1958) p. 5.

(22) FERNANDEZ, 498-500.

(23) Era una imatge del segle XV, pintada per Lluís Dalmau. El 1460 el bisbe d'Urgell, Arnau Roger de Pallars, que fou canceller d'Alfons el Magnànim, va visitar la Murtra i en virtut d'una butlla va privilegiar altament la imatge del Sant Crist. El mateix any Pedro de Urrea, arquebisbe de Tarragona, canceller de la corona catalanoaragonesa i patriarca d'Alexandria va visitar la Murtra i va concedir vuitanta dies d'indulgència a la imatge del Sant Crist. El 1583, el papa Gregori XIII concedí indulgència plenària per a totes les misses de rèquiem que es celebressin a l'altar del Sant Crist, aplicables a les ànimes de qualsevol difunt que fossin celebrades per sacerdots del monestir cf. J. AYMAR, *El monestir de Sant Jeroni de la Murtra*, Barcelona, 1993.

(24) Encara es conserva un fragment d'una d'aquestes claus que, actualment, es pot veure en l'exposició «La Murtra i el Toisó» que es presenta actualment (gener del 2000) a Sant Jeroni de la Murtra.

Sortida de Barcelona de les tropes de l'expedició de Tunis, 1535 (Guillem Pannemaker, sobre dibuixos de Joan Vermay). Vista presa des de Sant Jeroni. La flota imperial, comandada per l'almirall Andrea Dòria, és a la desembocadura del Besòs, a l'esquerra de la composició. Al fons, és visible la muntanya de Montserrat. En el centre, a mà esquerra, a sota d'un arbre (potser una murtra) i darrere una taula de reclutament, l'emperador conversant amb un frare jeroni. (Alcàsser de Sevilla. Col. Real Patrimonio)

—l'altre gran monestir jerònim català⁽²⁵⁾— que coneixien la prudència de fra Mateu, el van anar a buscar i el van elegir prior. Segons el mateix historiador l'elecció fou ràpida: «antes que como dizen dexasse esta silla le llevaron por Prior a su casa».⁽²⁶⁾

Sant Jeroni de la Vall d'Hebron era més a prop de Barcelona que la Murtra i, per això, era més freqüentat pels seglars. El P. Sigüenza explica que aquí fra Mateu va sentir de debò la pèrdua de la seva desitjada soli-

(25) El priorologi de la Vall d'Hebron només es conserva des del s. XVII, cf. E. ZARAGOZA, *Catàleg dels monestirs catalans*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1997, p. 230.

(26) SIGÜENZA, 513. Aquesta data no coincideix amb la del cronista dels priors (ACA) Segons Sigüenza semblaria que l'elecció de fra Mateu com a prior de la Vall d'Hebron fos immediatament després del seu segon trienni a Sant Jeroni de la Murtra, en canvi, segons el cronista, el van elegir prior d'aquella comunitat el 1540, és a dir dos anys després d'haver acabat el seu segon trienni a la Murtra, durant els quals (1538-40) fou vicari de la comunitat, en temps de fra Pere Alzina.

tud, pel fet d'haver de fer compliments als visitants i perdre temps amb ells «que piensan les sobra a los religiosos».⁽²⁷⁾ Aleshores li entrà el desig de viure en un desert, tot imitant la vida de Sant Jeroni. Va suplicar al Papa Pau III (1534-1549), secretament, que l'autoritzés perquè amb el mateix hàbit i sense obediència a l'orde, pogués viure en alguna ermita posada en un lloc desert. Al final del seu segon any a la Vall d'Hebron⁽²⁸⁾, ja en tenia el permís.

Els frares d'ambdues cases, la Murtra i la Vall d'Hebron, li van pregar, amb llàgrimes, que no els deixés, però tot fou debades, ell ja havia pres la decisió.

ERMITÀ DE SANT SEBASTIÀ

El P. Sigüenza explica que, aleshores, fra Mateu «halló en el Obispado de Girona, en una montaña alta y áspera, llena de riscos, breñas, y de soledad extraña, una hermita de S. Sebastián, de que el tenia noticia desde muchacho».⁽²⁹⁾ Aquesta ermita havia estat fundada el 1441 i, ja en aquest segle, hi havia fet estada un anacoreta laic, de nom Jaume Corbera, d'estirp valenciana, que també havia fet d'ermità en d'altres llocs solitaris de la província de Girona, especialment a la costa. Corbera va refer les ermites de Sant Grau a Tossa, de Sant Elm, a Sant Feliu de Guíxols i la de Sant Sebastià, a Palafrugell.⁽³⁰⁾

Fra Mateu, doncs, se n'hi va anar tot sol, i deixà els frares tristos i plens d'admiració veient aquesta mudança tan estranya. Al costat de l'ermita hi va edificar una petita cel·la i s'hi va tancar «como otro nuevo Hilarion, Antonio o Macario, poco inferior a qualquiera dellos, no llevo consigo cosa criada, ni ropa, ni abrigo, ni refugio de hombres, sino el que recibia del cielo».⁽³¹⁾

(27) SIGÜENZA, 513

(28) És a dir, el 1539 segons Sigüenza o el 1541 segons el cronista.

(29) *Ibid.* Crec que es pot identificar amb l'ermita de Sant Sebastià de la Guardia o de la Guàrdia de Palafrugell. Podria ser també l'ermita de Sant Sebastià de Cadaqués o algun altre eremitori dedicat a aquest sant del qual no tenim notícia documental. Sobre l'ermita de Palafrugell vg. V. PIERA TOSSETI, *El santuario de San Sebastián. Reseña histórico-descriptiva original*. Girona, 1881; Diversos autors, *Documentos y antecedentes relativos al Santuario de San Sebastián*, Palafrugell, 1926; J.PLA, *Obra Completa*, Barcelona, Destino, 1988 esp. vol. 1, 7 i 30. Té descripcions molt belles del paratge. M.BATLLOSERÀ-D.PUJOL, *Sant Sebastià de la Guardia*, Palafrugell, 1991; J.M. MARQUÈS, «Esglésies del Baix Empordà» a *Estudis del Baix Empordà*, vol. 15 (1996) p.50.

(30) PLA, vol. 30, p. 52

(31) *Ibid.* P.SERRA POSTIUS, que segueix Sigüenza, parla de «El Padre fra Matheo Blanc, Varón tan enamorado de la soledad que vivió muchos años en una Hermita, siendo su ordinaria comida yerbas, y su bebida agua: Bolvió este Hilarion catalán a su monasterio y acabó su vida prodigiosamente», cf. *Prodigios y finezas de los santos ángeles hechos en el principado de Cataluña*, Barcelona, 1726, ap. 138.

L'ermita de Sant Sebastià de la Guàrdia de Palafrugell, construïda en una esplèndida talaia sobre la Mediterrània. (Fot. Roisin)

Segons Sigüenza, a l'ermita de Sant Sebastià s'hi va estar set anys.⁽³²⁾ L'historiador de l'orde explica que fra Mateu dormia sempre a terra i només usava per protegir-se de la humitat uns grapats de sarments. Continuava usant cilici, que mai no s'havia tret. Menjava herbes i a l'hivern, quan aquestes mancaven, arrels i alguns aglans.

Les seves ocupacions ordinàries eren la meditació, l'oració i la lectura de la sagrada escriptura. El P. Sigüenza explica també que: «el comento hazia el espiritu divino, escriviendosela, no por de fuera ni en tablas de piedra sino en el coraçon, como lo tiene prometido a los que con fe viva lo pidieren. Esta es la suma en breve de la vida de siete años, quien quisiera saber mas largamente lo que en ella se encierra, pruevela siete dias».⁽³³⁾

Un altre ermità que vivia prop d'ell, va jurar que moltes vegades veia com fra Mateu, a l'hora de la posta, es ficava enmig d'uns cingles i es

(32) Aquesta és una altra data sobre la qual no hi ha unanimitat. Segons el cronista dels priors, quan Fra Mateu torna a la Murtra el 1551, feia 8 o 9 anys que era ermità, això vol dir que va marxar a fer-ne el 1543 o el 1542. Aquesta data confirmaria que fins a 1543 fos prior de la Vall d'Hebron. Si seguim el P. Sigüenza, en canvi, deduïm que va arribar a l'ermita el 1539 i en va marxar poc abans de l'atac de Barba-rossa de 1543, és a dir uns quatre anys després. La nostra hipòtesi és que els set anys de vida eremítica són un nombre simbòlic o, si és real, no van ser tots al mateix lloc.

(33) *Ibid.* p. 513-514.

passava tota la nit pregant. D'altres vegades escrivia dins d'una cova, tan aliè a tot que ni la pluja no el feia canviar de lloc.⁽³⁴⁾

La seva anomenada es va estendre per tota la comarca. El venien a veure de molt lluny. El bisbe de Girona Joan Margarit (1534-1554), hi anava a cercar-hi consell, tant pel que pertocava a la seva ànima com al seu ofici. El prelat, que coneixia l'esperit i la formació de fra Blanc, el va invitar que prediqués pels pobles del voltant. No fou fàcil de convèncer-lo, perquè el frare era molt humil, però al final hi accedí. Per les festes sortia a predicar a tretze o catorze pobles dels encontorns.⁽³⁵⁾

FRA MATEU TAUMATURG

El P. Sigüenza explica que li van portar dels pobles de la contrada moltes menes de malalts i, que per la seva santa oració, i per la fe d'ells, els guaria de les seves malalties incurables i mortals, fent grans miracles.⁽³⁶⁾

Entre d'altres, li van portar una dona «a quien el demonio atormentaua crudamente y tan furiosa, que aun atada con cadenas, nadie osava llegar a ella». La hi portaren, va dir que la deslliguessin, ho van fer amb por, li va imposar la cinta que portava al coll i la dona es va amansir. Sempre seguint el P. Sigüenza, la dona parlava llatí amb més propietat i rapidesa que fra Mateu. El dimoni li va explicar per què feia tres anys que hi havia entrat i per què no en marxava. Fra Mateu el va fer sortir «y començó a dar grandes alaridos, hazer y dezir cosas feyssimas, grandes blasfemias y maldiciones, mandavale callar y no quería, pusole dos dedos de su mano derecha en la boca y enmudecio luego, con admiracion de los que estavan presentes a tan triste tragedia». Després, fra Mateu va fer pregària per ella i el dimoni «salió compelido de esta fuerça, dexando la pobre paciente libre de todo punto, y alegre. Tanto vale la oración del justo».⁽³⁷⁾

CARLES I A PALAMÓS

El maig de 1543, l'emperador Carles I desembarcà a Palamós, procedia de Barcelona i esperava embarcar-se de nou rumb a Gènova. L'emperador s'allotjà al palau reial de la vila.⁽³⁸⁾ És versemblant que fra Mateu Blanc, que com hem vist el coneixia bé arran de les seves estades a la Murtra, s'atansés a saludar-lo, però d'aquesta eventual trobada no en tenim cap notícia documental. En canvi sí que consta que un altre frare de

(34) *Ibid.*

(35) Això segons el P. Sigüenza, perquè segons el cronista dels priors Fra Mateu fou més pare, ja que els anys de vida eremítica: «nols emplea en passejar se per ciutats y viles sino per los cels, y tant recollit que may lo veyeren sino algun día que anava a predicar en algun poble que perçó lo tenien en tanta veneracio y reverencia.»

(36) SIGÜENZA, 515.

(37) *ibid.*

(38) Per a la ubicació d'aquest palau, vegeu P. TRIJUEQUE, *Emplaçament del palau reial de Palamós. Estudis del Baix Empordà*, vol. 10, p. 77-93.

la Murtra, el genovès Damiano Marruff⁽³⁹⁾, que feia d'ermità a Nostra Senyora de Gràcia de Palamós⁽⁴⁰⁾, va anar a saludar l'emperador i el va convidar a dinar: «... passant per allí lo Emperador Carlos Quint, estan les galeres en lo port de Palamós esperant temps a proposit per la navegacio⁽⁴¹⁾, ana lo pare fra Damià Marruff a besarli les mans supplicant lo molt encadament li fes mercé de pujar a sa hermita lloant molt així de la vista y puesto com dels regalos que hi havia en ella, lo Emperador condescendí a son bon desig puig en Palamós noy avia molts altres entreteniments ni grans negocis y arribant a la hermita del pare fra Marruff li dona el bon hermità un dinar principal...».

El cronista no s'està de comentar el caràcter i l'originalitat d'aquell dinar: «que mes era de gran senyor que de hermità, y mes per lo modo y manera com fou, perquè venien les taules de baix de serra per una trapa sense saber ni veure qui les pujara bones y a punt ab sos servicis molt concertats, de manera que acabada la una o los servicis della, pujara l'altra (propia invencio de italians) de que gusta molt lo emperador y per aquest bon servici que li feu lo pare fra Damià Marruff li mana donar molt gran caritat de present, y una pensió de cent o dos cents ducats de la vida que nom recorde las quatitats quem digueren los que contaran esta hystoria que eran nostros mestres quilts conegueren molt be al matex pare fra Marruff y ell los ho contaria moltes voltes estant en conversacio apres q. fonch tornat de la hermita i que l'emperador van quedar tan content de l'entrevista que li va donar una pensió de cent ducats».

Durant aquesta estada, Carles escriví les seves famoses instruccions al seu fill, el futur Felip II.⁽⁴²⁾ Era un moment molt difícil per a l'emperador des del punt de vista polític i econòmic; estava trist per les contrarietats polítiques i preocupat pel viatge que anava a emprendre. En les instruccions

(39) Aquest personatge havia estat sastre de la comunitat de la Murtra on havia fet diversos terns, entre d'altres un de rèquiem de seda negra (ACA, 115). Vivia mercès a una aportació que li havia fet el rei Ferran el Catòlic: «no li faltaren alguns ducats quels hi havia donats lo rei Fernando perquè hi devia ans que fos religiós y le hi feu pagar sobre Sardenya» (ACA, 123). Després d'alguns anys de professió, ja sacerdot, va demanar al pare general llicència per retornar a Gènova per tal d'anar a tenir cura de la seva mare i dels seus germans. Quan era allí va demanar un breu al Papa «llavors noy avia menester molts diners ni molts prechs per traure un breu y eixirse de la religió», per fer d'ermità «pensant que sent hermita viuria mes quiet y sosegat (al menos nol despertarien tant a menut las campanas)» (ACA, 167) i quan va retornar, vers el 1523-26, se'n va anar a Palamós.

(40) L'ermita, fundada el 1506, estava situada prop de la punta del Molí, des d'on es dominava perfectament el mar. Al seu costat, anys després, s'hi va edificar un convent sota el mateix patrocini, a petició dels palamosins (Cf. E. ZARAGOZA, «Los agustinos en el Ampurdán». *Revista Agustiniana*, n. 108, vol. XXXV, 1994, p. 812).

(41) El cronista dels priors parla d'aquesta visita de l'emperador a Palamós durant el trienni 1520-23, com si es referís a uns fets esdevenuts durant la primera visita de l'emperador a Catalunya el 1519. No hem trobat, però, notícia de cap visita de l'emperador a Palamós en aquestes dates, tot i que no és inversemblant. És evident que el cronista escriví anys després dels fets i els situa aquí per explicar qui era fra Marruff.

(42) FERNÁNDEZ, 244; C. SENTÍS, «Los avisos de Palamós», *La Vanguardia*, 9/01/1999.

ons indicà al seu fill com havia de captenir-se en la seva qualitat de regent del regne. El va exhortar que la religió i la justícia fossin el seu nord i a temperar la justícia amb la misericòrdia.⁽⁴³⁾ Hem d'endevinar en la redacció d'aquestes instruccions el consell d'algun dels ermitans jerònims? En aquest cas, més aviat ens inclinàrem pel savi fra Blanc que pel faceciós fra Marruff. No obstant això, és evident que devia alegrar l'emperador amb el seu dinar truculent.

FRA BLANC INVITAT A RETORNAR

Segons Sigüenza, els frares de la Murtra no podien oblidar fra Mateu, perquè cada dia els arribaven noves de les seves meravelles i la fama de la seva santedat s'estenia arreu de Catalunya. Volien que tornés a la seva primera casa i a la primera obediència «porque con su exemplo y dotrina aprovechasse a sus hermanos». Van acordar d'enviar-hi dos dels seus fills als quals havia donat l'hàbit i la professió «y por su virtud y santas inclinaciones los amava tiernamente»⁽⁴⁴⁾, perquè li preguessin que tornés al convent.

El van trobar tan prim que només tenia pell i os. El P. Sigüenza diu que semblava un antic pare del desert. Es van llançar als seus peus, ell els va invitar a aixecar-se, van pregar i abans que poguessin dir paraula els va dir: «fills meus, fa dies que sabia que haviieu de venir i l'ambaixada que em porteu de part del convent. El Senyor a qui he desitjat servir, vol que torni a morir a la casa de la meua professió, i els meus ossos, encara que no ho mereixi, siguin enterrats amb els dels meus pares. Que es faci la voluntat divina en tot, queestic preparat per allò que disposi de mi».⁽⁴⁵⁾

Els dos emissaris van plorar d'alegria, van voler besar-li els peus i ell no ho va consentir. Els va invitar a dinar i els va donar crostons remullats en la pastereta, sengles escudelletes de col, cuites amb una mica d'oli i sal, cosa que, segons Sigüenza, no s'havia vist en aquella cel·la en tants anys. I els va dir: «Cal regalar tan bons hostes, l'oli l'he tret avui de la llàntia i la sal és la que havia de tirar a l'aigua beneïta, que la caritat tot ho sofreix, que per mercè del cel des que he entrat no s'ha fet una cosa així». Després els digué que Déu l'havia avisat que la seva vida s'acabaria aviat i que era la seva voluntat que anés a morir a la casa de la seva professió i que en el decurs d'aquells set anys havia tingut remordiment pel fet d'haver deixat l'obediència de l'orde. Els va dir que tornessin al convent que ell hi aniria al cap de vuit dies.

El diumenge següent, fra Mateu va predicar en un d'aquells pobles i

(43) FERNANDEZ, 639.

(44) Aquesta és una altra dada que no coincideix amb la que dona el cronista dels priors, que diu que qui el va convèncer per tornar va ser fra Agustí Sumes. Fra Mateu no va donar l'hàbit a fra Sumes, el qual va professar el trienni 1529-32 en temps del priorat de fra Jaume Roqueta. ACA, 191.

(45) SIGÜENZA, p. 515.

Carretera d'accés a l'ermita de Sant Sebastià (Fot. L. Roisin).

es va acomiadar d'ells dient-los que la seva voluntat era acabar la seva vida en el monestir del qual era profés. La gent es va resistir que marxés «porque le amavan entrañablemente, teniendole todos por padre, conociendo que les hazia Dios por el grandes mercedes y que en perderle, perdian gran amparo, temiendo que en faltandoles, avia de venir algun mal notable por aquella tierra». Fra Mateu va voler marxar de nit per no ser sentit ni acompanyat, però, tot i així, molts hi van acudir, i li pregaren amb llàgrimes que no els abandonés. Com que van entendre que era la seva darrera resolució, li van demanar que no els oblidés i que els benefs.

L'ATAC DE BARBA-ROSSA

Continua explicant el P. Sigüenza: «A pocos días de como allí partio, llegó por aquellas costas de Cataluña el corsario Barbaroxa, y hizo grandes males en toda ella, prinzipalmente hazia las riberas de Girona, o Geriona (como dicen otros), echó gente en tierra, saqueó algunos pueblos, executando las crueldades que suele aquella gente barvara, llegaron hasta la hermita y celda que dexó el santo fray Mateo Blanc, pusieronlo por tierra todo, que no era mucho, en odio de su habitador, de quien tenían noticia y por quien Dios avia detenido aquel castigo».⁽⁴⁶⁾

Aquest odi s'explicaria pel fet que Barba-rossa podia tenir notícia de fra Mateu i sabia que l'emperador havia preparat al seu costat, a Sant Jeroni de la Murtra, la conquesta de Tunfssia.

(46) Barba-rossa (Hayr al Din)(Mitiline,1465-Constantinoble, 1546) havia atacat Palamós el 6 d'octubre de 1543. Si l'historiador dels jerònims es refereix a aquest atac, no és possible que fes set anys que fra Mateu era a l'ermita de Sant Sebastià. Pot ser que es tracti d'un atac posterior del qual no tenim notícia, sempre abans de 1546 si és Barba-rossa, o posterior si confon el nom del pirata. A l'ACA consta que fra Mateu fou ermità vuit o nou anys.

Façana de l'església parroquial de Blanes. Al fons la muntanya de Sant Joan on feu d'eremita fra Mateu i el castell dels Cabrera (Fot. Col·lecció imatges i records, Blanes. Ed. Columna).

El palau reial de Palamós també fou cremat i parcialment enrunat.⁽⁴⁷⁾

Del capteniment de fra Marruff a Palamós durant aquest assalt no en tenim cap notícia.

ERMITÀ A BLANES

En el trienni 1548-51 tornem a tenir notícia de fra Blanc: el P. Agustí Sumes va a visitar-lo. Segons el cronista, fa d'ermità «cerca de la vila de Blanes, fent grandíssima penitència y donantse molt de veres a oració y contemplació y gozant dels abraços del espòs celestial».⁽⁴⁸⁾ En un altre indret el cronista explica que el motiu del viatge del P. Sumes era anar a l'Empordà a buscar blat: «lo Pare fra Agustí Sumes com a procurador que era del monestir tingue necessitat de anar a Empurda a compra blat y tenint tant bona occasió no la volgue perdre de anar a visitar aquell sant hermita la pare fra Mateu Blanch y digue lo que passa en aquella visita, y com lo bon vell resta tan empendat de les rahons i persuasions del bon

(47) TRIJUEQUE, *op. cit.*, p. 80 i 90.

(48) ACA, p. 272. Prop del castell de Blanes hi ha l'ermita de Santa Bàrbara. El castell de Blanes fou propietat dels Cabrera, també vinculats a Sant Jeroni de la Murtra. El 1507/8, en virtut del testament de la senyora Violant de Cabrera, els frares començaren a construir la capella de Sant Miquel de l'església conventual. Les obres acabaren en el trienni 1508/11 i en el trienni següent es va fer el carner o vas sepulcral de la capella. Violant de Cabrera també disposà en el seu testament que els ciris de la capella que havia fet construir per al seu sepulcre a l'església de Sant Jeroni de la Murtra fossin fabricats amb cera de les bresques que envoltaven el castell de Concabella. (Cf. J. AYMAR, *op. cit.*).

pare fra Sumes que de per cosa certa que despres que ell se despedi de sa presencia a penes tingue dia que no tingues un no se que de carinyo o de aïorament, y que quan mes anava, mes li augmentaria la gana de tornar sen assi a on avia viscut entre sos germans vint y quatre anys aont ya no tenia lloc per ser ya de tan anciana edat y vell, quel avien de ocupar en officis, lo que ell tant avorria...»

El cronista explica també els motius que l'impel·liren a deixar la comunitat i a escollir la vida eremítica: «encara que lo motiu mes principal que ell tingue segons ell mateix referia despres que torná de la hermita era perque alla faya la voluntat propia, dejunava quant volia y orava quant li donava gust (encara que en estes dos coses sempre tingue perque aquest lo continuo exercici que ell feya, y verdaderament vida de hermita, pero en la vida conventual no es dexa manera que quasi quant se fa es per la obediencia y moltes voltes molt repugnant a nostra propia voluntat y, perço es lo cami mes segur (...) y tambe en consciencia la vida monastica que no la heremítica especialment quant no esta subjecte a obediencia de algun superior...»⁽⁴⁹⁾

La crònica aporta també alguns detalls ⁽⁵⁰⁾ sobre el fet que els dos frares van tenir «diversos col·loquis espirituals y conversació santa», que fra Mateu va convidar fra Agustí «a uns trossos de pa y unes quantes sardinas saladas» i que digué «que aquell dia no podia dexar de fer festa com lo dia de pasqua puix tenia una visita de que gozava com si fora lo dia de pasqua». Els dos frares es degueren acomiadar el mateix dia perquè sembla que a l'ermita no hi havia possibilitat d'acollir hostes. Al moment d'acomiadar-se, fra Sumes li va exposar els tres motius principals pels quals la comunitat desitjava que tornés: «perque despres que ell estava absent avian patit molts treballs, y que aquells eran la causa per que ell era arribat alli» (sembla que es refereix a un període de penúria per a la comunitat) i també «que miras que estava ya vell y tenia necessitat de algun alivio y regalo, perque no se li acabas tan prest aquest desterro» i que si estava malalt tindria algú que en tingués cura, com ell s'oferia a fer.

El cronista comenta, en fi, que «per esta causa y altres que no sabem», fra Mateu va determinar d'escriure al pare fra Antoni Joan prior de Sant Jeroni de la Murtra «fent li a saber las ganas y desigs que tenia de tornar a esta casa entenent que asso era lo mes acertat supplicant lo escrigues a nostre pare que lo tingues per bé».⁽⁵¹⁾

Rebuda aquesta carta (com consta en un acta capitular de 1550 fol. 57) el pare prior va comunicar als religiosos la intenció que fra Mateu tenia de retornar a la casa i afirma que els frares «tingueren gran contento» perque recobrarien el pare, l'amic i el conseller.

(49) ACA, 281.

(50) ACA, 273.

(51) ACA, 281.

Així com els frares s'alegraren del retorn de Fra Blanc, els fidels dels pobles al voltant de l'ermita se'n van doldre perquè el tenien com a sant: «se tant entristirien y melancolitzaren los convehins que estaven junt de sa ermita, porque com ells matexs digueren perdian un sant Pau ab sos sermons que els feya los dias de festa ab grandissims fruys y consolacio de sas animas, y ab sa vida y exemple los faltava un altre Sant Joan Baptista, y aixil ploraven com sí perderen a son propi pare carnal porque ell o era detots ab ses obres, parque succehi assi lo que al glorios evangelista Sant Joan quan sen tornava del desterro dela Isla de Pathmos que tots aquells lo ploraven porque se apartava de sa companyia, y no chrech que sia assó encariment porque he oyt a dir a persones qui anaren per aquelles parts poch après que lo pare fra Mateu sen aná de allá que encara no sen podian acontar y que aixi parlaven dell com un Sant Antoni o de un Sant Pau».⁽⁵²⁾

Fra Blanc va escriure una altra carta al pare general de l'Orde, que aleshores era fra Nicolás de Segura⁽⁵³⁾ exposant-li el seu propòsit de tornar al monestir on havia professat.

RETORN A SANT JERONI DE LA MURTRA

Fra Mateu, doncs, va retornar a Sant Jeroni el 25 de març de 1551, quant era prior fra Antoni Joan. Tant el P. Sigüenza com el cronista dels priors descriuen amb molt de color l'arribada i la rebuda dels frares a la sala capitular, una dependència que fou destruïda durant la crema del monestir el 1835 i que era adossada a l'ala de llevant del claustre: «lo dia de Nostra Senyora de Març de 1551 estant los pare en capitol après de lliçó, se agenolla lo dit pare fra Mateu Blanch y digué la culpa davant tots ab gran humilitat dela ausencia avia feta en estar tant temps fora de la religió, demanant perdo a tots com si aguera comes algun crim facinaros, o, atos. No puch pensar sino que en un acte tant heroich y de tanta humilitat com aquest devian uns y altres plorar llagrimas vives de sos ulls: porque qui seria de sos fills (quen tenia assi molts) vent a son pare agenollat ab tanta submissio y mansuetuet que demanas perdo de aver feta una cosa de que molts liu tenian santa enveja, no li saltassen las llagrimas dels ulls, y qui seria tant dur de cor que veent unas canes tant venerables y un aspecte de un Sant Pau posat enmitx de un capitol agenollat no li reventás lo cor de compassio y de devocio y així tinch per cert que fonch menester que lo pare prior aconsolas al convent yls digues ques sosegassen, y fet asso aqui matex feu nova professio renunciand al breu que avia impetrat del Papa Paulo terçer per estar absent del ordre y poderse donar ala vida eremitica y contemplativa...».

A la Murtra, doncs, fra Mateu va professar de nou, tot i que podria

(52) ACA, 282-283

(53) SIGÜENZA, vol. II pp. 144, 157, 253. Era profés de Fresdebal, i va ser elegit pare general el 1549.

semblar que aquest acte no fos necessari: «assi podia algu admirar se de que lo pare fra Mateu Blanc li fessen professio de nou perque parque bastaria que agues renunciat lo breu que tenia y aixi ya restaria ab la primera obligacio que tenia abans com feu la primera perque, promesa una vegada obediencia sempre ne ha de tenir una o, altra, y altres rahons quey avia acerca de asso: pero noy ha dubte sino junt que fonch acertat fer ho dexa manera perque dexant moltes altres rahons a part, en lo capitol general precedent que se celebra en lany de 1549, se mana que tots los que avian alcançats breus y usat dells per eixirse de la orde no poguessen tornar a ella sense que primer fossen rebuts per la major part del capitol y fessen professio ys portassen abells com si vinguessen de nou en la religio aixi en lantiguitat com en no tenir vot fins als quatre anys (que en aquell temps bastaven aquestos pera tenir vot) sino tenen sis anys de habit no tenen vot y si lo pare prior no complira aquest manament no li aguera anat be».⁽⁵⁴⁾

Poc després va tornar també a la Murtra fra Damià Marruff, l'ermità de Palamós, «ya vell y cansat dela vida heremitica». No sembla que fos gaire ben rebut per la comunitat. Anava acompanyat d'un criat «y donara per la despesa dell y de son criat trenta dues lliures y vuyt sous».⁽⁵⁵⁾ Després va fer una donació de 600 ducats i va renunciar, en favor de la comunitat, a la pensió que tenia de l'emperador. També fra Marruff va fer una segona professió el 1551. Va morir el 1552.⁽⁵⁶⁾

Fra Mateu va sobreviure'l alguns anys. La crònica ens informa que tingué el càrrec d'arquer de la comunitat i va continuar la seva activitat pastoral. La quaresma de 1553 va predicar i va confessar en algun poble del qual no tenim referència i li van donar «set lliures per charitat» i el 1554 va predicar a Santa Maria de Badalona i rebé 40 rals d'almoïna.⁽⁵⁷⁾

LA MORT DE FRA BLANC

En el trienni de 1554-1557, «el patriarca» fra Mateu Blanc morí a Sant Jeroni de la Murtra, «sense tenir malaltia»⁽⁵⁸⁾ i en olor de santedat.⁽⁵⁹⁾ Segons el P. Sigüenza tenia vuitanta-cinc anys, segons el cronista dels priors, uns seixanta. Les seves despulles foren sebollides en alguna de les fosses comunes dels frares, en el paviment de la mateixa església —l'ampliació de la qual ell havia promogut— sense cap mena d'inscripció com era costum que els frares s'enterressin. L'emperador Carles I no el va sobreviure gaire: morí a Yuste, voltat de jerònims, el 21 de setembre de 1558.

(54) ACA, 284.

(55) ACA, 266.

(56) ACA, 285.

(57) ACA, p. 291.

(58) ACA, p. 300.

(59) SIGÜENZA, p. 517-518.